

Hanikase 8-kl Kool
Põlva RSN TK Haridusosakonna
Metoodika kabinet

1978. a.
ped. loengud

KLASSIVÄLISE LOODUSKAITSE-
ALASE TEGEVUSE HARIDUSLIK-
KASVATUSLIK TÄHTSUS

Hakk, Ursula
Felixsi tr

Põlva Rajooni 9. Pedagoogilised
lugemised

1978

Küsimus looduskaitsest ja kooli vahetusest muutub iga päevaga aktuaalsemaks. On ju noorsugu see, kellesse juurutatud ideed kannavad vilja mitte üksnes praegu, vaid ka siis kui noored küpsete ühiskonna liikmetena asuvad jätkama tööd, millega praegu tegelevad nende vanemad. Noori õpetada mõistma objektiivseid seaduspärasusi looduses ja ühiskonnaski, mõistma looduse dialektikat, süvendada neis kodumaa armastust, õiget suhtumist rahva ühisvarasse, tahet seda rakendada ja õilistada

(Eisen, 1977)

Looduskaitse ja kooli vahetuse on tähtis kõigile kellele on südamele lähedane meie loodus tema ressursside, meie maastiku ja selle ilu tulevik.

Ta on kättemata kooli kasvatustöö osa. Oluline osa on sellel ka noorte poliitilisel ja patriootilisel kasvatamisel samuti noorte materialistliku maailmavaate kujunemisel. Loodusõpetuse, bioloogia ja geograafia tundides antakse üldharraduslikes koolides õpilastele esimesed teadmised looduse ja maastikukaitse alustest. Suuri võimalusi looduskaitsealases kasvatustöös annab aga klassi- ja kooliväline tegevus.

Patriotismi kasvatamine jääks puudulikuks, kui see ei sisendaks valmisolekut kodumaa loodust hoida ja kaitsta.

Õige suhtumine loodusesse tahe teda hoida, sõltub eelkõige sellest kui hästi inimene loodust tunneb ning kui sügavalt ta endas loodusearmastust kannab.

Huvi looduse vastu tärkab ja tugeneb õpilases ainult vahetult kokkupuutel loodusega. Looduse tundma õppimisel peetagu silmas inimese ja looduse suhet selle kõikides aspektides. Iga kokkupuude loodusega tekitab inimeses inelise rõõmutunde. Ei ole inimest, keda ei veetleks metsad, jõed ja põllud aasad. Ent loodust tõeliselt armastama ja hindama õpib ainult see, kellesse looduselamlust on kasvatatud maast madalast. Sest ütleb vanasõnagi, et inimest kohe õiges suunas kasvatada on kergem kui teda hiljem ümber kasvatada.

Noort on vaja kasvatada nii, et ta oskaks näha looduse ilu mitmekesisust ja rikkust, et temas suureneks vajadus kokku puutuda loodusega.

1976-77.ö-aastal moodustati ka meie koolis loodussõprade ring, mille juhendajaks olen teist aastat.

Töötame plaani alusel, mis nägi ette kooliümbruse ja kodupaiga loodust iseloomustava materjali kogumist, matku loodusesse ja ekskursioone.

Tööd alustas ring kohe septembris. Valisime aktiivi (ringi vanema, sekretäri), seejärel koostasime tööplaani. Ühiselt pidasime nõu, mida teha, et ringi tegevus huvitav oleks. Koos käime kaks korda kuus.

Huvi tõstamiseks looduse lähema tundma õppimise vastu külastasime oktoobris Tartu Riikliku Ülikooli Botaanika aeda, kus endine pedagoog, praegu teadlane, juhatas lastele väga huvitavat matka troopikasse, kusjuures seal ei puudunud ka küsimused õpilastele.

Samal korral külastasime ka Zooloogia muuseumi. Lastele meeldis õppekäik väga. Kodus kirjutasid osavõtjad lühikese kokkuvõtte nähtust-kuuldust. Parimad tööd jäid ringi arhiivi.

Kasvatustöö peab olema järjekindel. Ringi töö sisukanaks muutusele aitavad palju kaasa ülekoolilised loodustemaatilised õhtud. Nii korraldasime ka meie novembris temaatilise õhtu, mille pühendasime 19. sajandi bioloogia suurmehe bioloog-teoreetiku, embrioloogia rajaja K. E. von B a e r i 100-surma-aastapäevale.

Ringi liikmed tutvusid B a e r i eluloo ja avastustega. Ajalehe väljalõigetest koostati päevakohane kaust. Õpilaste ja eriti ringiliikmete seas oli märgata huvi suurenemist teaduse ajaloo vastu.

Teine osa õhtust oli pühendatud teemale "Huvitavat loomariigis". Iga klass alates 5-n dast valis endale kaks looma, kelle kohta andsid õpilased üksikasjaliku kirjelduse koos fotode, jooniste ja piltidega.

Näiteks 8-klass valis hiire, elevandi; 7-klass karu, hundi; 6-klass hobuse; 5-klass pingviini. Samal esinemisel esitasid õpilased vanarahva ütlusisi ja naljandeid eelpoolnimetatud loomade kohta.

Kuna teisel poolaastal õpivad 7-kl.õpilased zooloogias kalu, nende süstemaatikat, ehitust, paljunemist, siis pidašn vajalikuks seda teenat laienalt käsitleda klassivälises töös-loodussõprade ringis. Jagasin igale õpilasele ka mitteringiliiknele teenad ja algmaterjali allikad. (Eesti Loodus, Horisont, K.Põldmaa, Koduvetel). Et süvendada teadmisi kaladest, nende

ökoloogist ja kaitsest, paremini tundma õppida meie kalavarrustid ja kalapüügi riistu, otsustati korraldada temaatiline õhtu "Kaladest" kuhu tulid esinema kõik 17.-7.-nenda kl. õpilast. Ettekanded olid diferentseeritud osa õpilasi töötasid iseseisvalt vajaliku materjali läbi, osale andsin aga esinamiseks K.Põldmaa raamatust "Koduvetel" vajalikud palad. Näidati värvilisi diapositiive kaladest ja nende rändest. Seinale olid riputatud värvilised pildid, "Kalakasvatus", "Merekalu". Lõpuks toimus klasside vahel viktoriin kaladest, millest võtsid osa kõik asjastuuvitatud õpilased, ka mitte ringiliikned.

Veebruaris alustasime katsetega "Pungade areng". Vaatluse all olid toominga, sireli, mustsõstra, kirsi, hobukastani, papli ja õunapuu oksad, nende pungade arengu jälgimine kuni õite puhkeniseni.

Märtsis toimus meie koolis kohtumine Põlva rajoonile--looduskaitse inspektori sm.Neerne ja Räpina Metsamajandi looduskaitse inspektori sm.Labatiga. Õpilased tutvusid looduskaitse-alase tegevuse ja ülesannetega, mis seisavad Põlva rajoonis ees X viisaastakul, esitati rohkesti küsimusi. 6-kl.õpilane Ilumets Jaanus esitas kirjan-duse põhjal koostatud töö "Loomastiku kaitse" Räpina Metsamajandi looduskaitse inspektor rääkis roheliste ja siniste patrullide moodustamise võimalustest koolis. Kohtumine külalistega jättis hea mälestuse, kuna külaliste ja õpilaste vahel tekkis meeldiv vestlus, ei puudunud ka konkreetsed küsimused antud teema kohta. Oleks õige tihenini organiseerida selliseid kohtumisi, aga siinkohal annab tunda kooli kaugel asukoht teaduskeskustest ja liiklusolud. Raske on leida lektorit. Koolis on plaanis ka roheliste ja siniste patrullide moodustamine. Aprillis oli esinemisjärg 6.klassil. Teenaka "Õpitud tainesugukonnad". Sissejuhatava ettekandega esines "Tainestiku kaitsest" 6.klassi õpilane Ruth Hakk.

Järgnesid ettekanded õpitud taimesugukondade kohta. Märgiti ära iseloomulikud sugukonna tunnused, esindajad, nende praktiline tähtsus ja -osa looduskaitstes.

Koos vaadati diafilm e ja iga esineja selgitas esitatut värviliste seinapiltide abil. Ettekannete lõpus toimus vikto-riin. Eriti populaarne on õpilaste seas klassidevaheline võistlus, sest keegi ei taha ju kaotajaks jääda ja oma klassi au eest ollakse iga hinna eest väljas.

Aprillis alustasime looduskaitsepäeva ja lindudepäeva tähistamise ettevalmistusega. Looduskaitse ülesannetest x viisaastakul ja kodukoha lähedastest looduskaitse objektidest ~~valmistati~~ valmistasid ettekanded 7-klassi õpilased. Huvitavat lindude elus-olust, luuletusi ja laule esitasid 5- ja 6-klassi õpilased, kusjuures kaaskoid ka õpilased algklassidest.

Looduskaitse töö edu oleneb ennekõike looduse õpetamise tasemest koolis. Loodusõpetuse töövihikutes tuleks ennekõike lahendada vaatlust nõudvad ülesanded, sest ilma kannatliku ja oskusliku vaatlemiseta ei õpi õpilased loodust nägema ega ka kaitsma (Jõgisalu)-1965).

Eluslooduse tundmaõppimise väga heaks kooliks peetakse õigustatult fenoloogilisi vaatlusi (Rute, 1976).

Ka E. K u m a r i ütleb: Fenoloogilised vaatlused õpetavad võrre võrre tundma, teritavad vaataja tähelepanu looduses sempoonselt ilmnevate nähtuste kohta ja aitavad neid aastate kaupa võrreld (Kumeri, 1974).

Ka meie koolis on igal aastal tehtud fenoloogilisi vaatlusi. Eriti tublid on selle ülesande täitmises algklasside õpilased. 5, 6, ja 7.-nda klassi õpilased täidavad iseseisvalt vihikut. "vaatluse loodust". Tehtud tööd kontrollitakse etappide kaupa.

Mida on tehtud looduse paremaks tundma õppimiseks? Kõige esmalt õppeaad ja kasvuhooone võimaldavad teha mitmesuguseid vaatlusi ja katseid. Näiteks, 6-klass-"Kapsateisendid" ja "Tomati sordivõrdluskatse". Istutasime 6 sorti "Talalihhin". "Perenoga". "Belõinaliv" "Gribaski". "Koit". "Prevashodnõi".

5.klass jälgis suve jooksul lina kasvu ja koristab selle sügisel. Viidi läbi ka katsed "vegetatiivne paljundamine paljundamine" (mädarõigas, krüsanteem). 4.klass täitis programmis ettenähtud nõuded.

Koolivaheajal oli tähtsaks ülesandeks ravintainede kasvatamine ja kogumine, mis on üheks looduskaitsealase praktilise tegevuse väljenduseks koolis. Meie koolis juhendab seda tööd juba 10 aastat staasikas pedagoog õpetaja Evi K r a a k. Õpilastele selgitatakse ravintainede korjanise nõudeid, vajalikkust ja antakse välja stende ravintainedest. Parimaid kogujaid premeeritakse. Klassidevahel on väljakujunenud võistlus.

Igal koolil peaks olema armastatud paik (metsatukk, rabaserv), kus võib palju näha ja tunda õppida, mis võib olla looduslikuks baasiks kodu-uurimise ja looduskaitse fakultatiivkursuste õpetamisel ja ringitööle. (~~Rute~~ 1976). (Rute, 1976).

Koduümbruse looduse õpperajad on looduse ja ajaloo tundmaõppimise metoodika esimeseks tingimuseks, sest enne kui minna kaugemale peaks otsima vaatamistaväärsusi ja kauneid paiku oma kodukohas.

Meie põhilised matkad "Tere sügis", "Tere talv", "Tere kevad" on toimunud Piusa äärde Tudernasse mööda Piiri oja äärt. Teine marsruut Ala-Hanikase küla serval asuvasse metsa.

Ka suvel käisime botaanikute rühmaga metsas. Eesmärgiks tainede praktiline kogumine ja määramine. Eelnevalt käisime Tartu botaanikaaias, kus õppisime tunda Eesti osakonna ja ravintainede osakonna taimi. Tegime märkmeid, sest meie oma kooliaias on alles rajamisel süstemaatika ja ravintainede osakond. Momendil on kooliümbruse haljastamise plaan koostamisel Kaarepere Sovhoostehnikumis. Plaani saabumisel kevadel tuleb rakendada kogu kool selle täitmisele. Erilist abi loodame Loodussõprade ringi liikmetelt, pioneeridelt ja konsomolidelt. Sellel kriisil on suur tähtsus õpilaste tööarmastuse- ja patriotismitunde kasvatamisel.

Oma kooliaias olene püüdnud sügisel lilleseerneid korjata. Nii ka tänavu sügisel. Selle tööga tegelesid peamiselt algklasside õpilased oma klassijuhatajate (Kraak, Hurt, Peedonaa) juhendamisel, kuna vanemate klasside õpilased olid sovhoosipõllul abiks kartulinoppimisel.

Selleks, et peemini tundma õppida metsakaaslasti külastasime Võru Koduloomuuseumi seenenäitust, kus oli välja pandud 112 liiki seeni ja seletusi jagas mükoloog Urve Haug ~~Tallinn~~ Tallinnast.

Kuna suur kasvatuslik tähtsus on teaduse-ajaloo tundma õppimisel ja esimene selleteemaline üritus (K.E von Baerist) õnnestus, siis pidasin vajalikuks seda traditsiooni jätkata. Novembristähistasime tuntud taimergeograafi N.J. Vavilovi 90 sünni-aastapäeva ja zooloog-geograafi maadeuurija V.A. Severtsovi 150. sünni-aastapäeva. Et just loomariik rohkem õpilasi huvitab ja ka kirjandus on kättesaadavam (populaarteaduslikud artiklid ja pildimaterjal) siis koostasime temaatilise õhtu teemal.

"Talv ja talveuni loomariigis". Kulminatsiooniks oli osavõtt viktoriinist, kus küsimused esitati ettekannete põhjal.

Just viktoriin oli see, mis sundis isegi üksiköiksed pliiatsi kannane haarama, märkuste tegemiseks, et hiljem edukalt viktoriinist osavõtta. Võitjaks tuli 8. klass.

Detsembris toimus koolis temaatiline õhtu "Meie kodumaa NSV Liit". Ka selles löid kaasa loodussõprade ringi liikmed. 7. klassi õpilased jutustasid meie liiduvabariikide tähtsamatest looduskaitse ülesannetest ja looduskaitsealadest. Teema oli huvitav ettekanneteks oli hästi ettevalmistatud, iga esineja näitas ka kaardil vastavat looduskaitseala, nimetati olulisemaid loomi ja taimi. Kuid näitlikustamisel esines puudusi. Ei olnud võimalik kõiki ettekannetes nimetatud loomi ja taimi piltidel näidata.

Metsa- ja aiahoogtöö on saanud meie koolis au sees. On kujunenud traditsiooniks osavõtt kevadistest ja sügistest metsapäevadest. Talvel ei unusta õpilased ka metsloomade lisa söötmist. Orava järvel jälgiti, et kalad paksu lume- ja jääkatte alla ära ei lämbuks. Vajaduse korral raiuti jääle auke.

Kokkuvõtteks võib öelda, et just klassivälises töös jääb looduskaitse alaseks tegevuseks kõige rohkem võimalusi. Tähtpäevade tähistamine, millega õpitakse tundma teaduse ajalugu, temaatilised õhtud ja viktoriinid, mis annavad süvendatud teadmisi.

Konkreetsete ja just õpilaste endi poolt valitud teenade kohta, hoogtööpäevikud kooliümbruses, metsas ja kooliaia rajamisel, tänu millele teostub töökasvatus koolis, kohtumisõhtud looduskaitse töötajatega, mis lähendavad otseselt õpilasi loodusega ja tekitavad huvi antud erialade vastu, matkad, ekskursioonid ja õppekäigud kodu- ja kooliümbrusse, mis samuti tekitavad huvi looduse ja ajaloo vastu, ergutavad õpilasi iseseisvale looduse vaatlemisele.

See oleks lühidalt meie kooli looduskaitsealane klassiväline tegevus.

S i s u k o r d

Sissejuhatus.....	1
Loodussõprade ringi tegevus koolis.....	2
Huvitavat loomariigis.....	2
Kaladest.....	3
Pungade areng.....	3
Kohtumine sn.Neenre ja Labatiga.....	3
Õpitud taimesugukonnad.....	4
Looduskaitse ja lindudepäeva tähistamine.....	4
Fenoloogilised vaatlused	4
Katsed kooliaias.....	4
Ravimainete kogumine.....	5
Looduse õpperajad.....	5
Botaanika -aia külastamine suvel.....	5
Seenenäituse külastamine Vörus.....	6
Talveuni loomariigis.....	6
Meie kodumaa -N S V Liit.....	6
Metsa- ja aiahoogtöö.....	6
Ulukite eest hoolitsus.....	7
Lõppsõna.....	7
Sisukord.....	8
Kasutatud kirjandus.....	9

Kasutatud kirjandus

- E i s e n, F - 1977. 60 aastat Nõukogudena loodus-
kaitse arengut ja looduselise
hariduse ning kasvatuselise ülesan-
ded. Pärnu.
- J ö g i s a l u, H - 1975. Looduskaitse noorte
patriotismitunde kasvatajana.
Nõukogude Kool 5; 477-421
1975. Matsalu Riikliku Looduskaitse-
ala külastajale 4; 315-316
- K u n a r i, E - 1974. Loodusteaduslik kodu uurimine.
" Kodu uurimise Teated " 10.
- R u t e, M - 1976. Loodusekaitse ja kooli bioloogia.
Nõukogude Kool 4; 327-332